

**KIEZEN
VOOR
ELK AAR**

U bent alle weken van het jaar bezig om goed onderwijs vorm te geven, niet alleen in de Week van het katholiek onderwijs. Maar in die speciale week (dit jaar van 9 t/m 13 november) kunnen we vieren dat we ons sterk maken voor dit onderwijs, dat zoveel leerlingen een goede basis geeft.

Lesbrief voor het voortgezet onderwijs

Sint Maarten

Zoals een schoolleider eens zei: "We zijn daar trots op! En het idee dat niet alleen wij, maar ook andere scholen in Nederland in dezelfde week daarbij stilstaan, geeft een gevoel van verbondenheid."

Wij nemen het katholiek sociaal denken als inspiratiebron, dat solidariteit als een van de uitgangspunten heeft. Dat is dit jaar het overkoepelende thema. Solidariteit betekent in alle opzichten 'kiezen voor elkaar'. Met deze keuze drukken we ook het belang van andere punten uit: openstaan voor de waardigheid van ieder mens, voor heel zijn/haar persoon en oog hebben voor het algemeen welzijn.

Bill Banning, een ervaren docent in het voortgezet onderwijs, heeft op ons verzoek een lesbrief gemaakt die geschikt is voor de verschillende stromen in het VO. Het thema gebruikte hij voor zijn lessuggesties, die hopelijk hun weg vinden naar de klassen.

De Nederlandse Katholieke Schoolraad

Het thema van de Week van het katholiek onderwijs is solidariteit, een van de vijf uitgangspunten van het katholiek sociaal denken. Solidariteit vindt zijn wortels in het Oude en Nieuwe Testament. Het bekendste verhaal is wel hoe de eerste christenen hun bezittingen aan de voeten van de apostelen legden en alles met elkaar deelden. Zo waren zij één in gebed en in naastenliefde (Handelingen van de Apostelen). Maar ook de joodse traditie van het sabbat- en jubeljaar staat aan de oorsprong van het *solidariteitsdenken*: om de zeven en om de vijftig jaar werden zaken herverdeeld om eerlijke kansen mogelijk te blijven maken. De oorsprong van zowel de joodse als christelijke visie op solidariteit ligt in de grondovertuiging dat wij mensen deze werkelijkheid ten diepste ontvangen: die houding van ontvankelijkheid leidt tot dankbaarheid. En die dankbaarheid maakt zich concreet in het willen delen met anderen.

Vanuit deze visie worden wij opgeroepen *solidair te zijn met anderen*, vooral met de mensen die niet mee kunnen komen, die minder kansen krijgen of die orden buitengesloten. We worden uitgenodigd voor hen en dus ook voor onze leerlingen op te komen en ervoor te zorgen dat zij niet buiten de boot vallen. Allereerst door te beseffen dat alle leerlingen fundamenteel gelijkwaardig zijn, al zijn ze niet allemaal gelijkwaardig.

Dit uitgangspunt van het katholiek sociaal denken zal u niet onbekend voorkomen. Deze visie werkt al eeuwen door in allerlei vormen van katholiek onderwijs. Dat wordt niet altijd beseft. Wanneer deze visie door lerarenteams, directie en bestuur echter bewust wordt doordacht en uitgewerkt, kunnen zij hen helpen hun opdracht te vervullen: kinderen en jongeren ondersteunen *in hun ontwikkeling tot betrokken en verantwoordelijke mensen*, die zich inspinnen voor een rechtvaardige samenleving.

In deze lesbrief treft u suggesties aan om de visie op solidariteit concreet te maken voor uw leerlingen, voor zowel *vmbo-* als *havo-vwo-leerlingen*. Dit zal gebeuren aan de hand van het beroemde verhaal van *Sint Maarten* oftewel de heilige Martinus. Deze man is voor miljoenen mensen eeuwenlang en wereldwijd een inspirerend voorbeeld geworden van concreet sociaal denken en handelen. Een handelen dat bij hem zelfs tot een religieuze diepgang leidde.

Bij de uitwerking van de lesideeën is getracht een *hermeneutische verbinding* te maken tussen het oude verhaal van Sint Maarten en eigentijdse zaken zoals de eigen leefomgeving, eigentijdse begrippen en een bespreking van situaties in moderne ziekenhuizen. We hopen dat het verhaal van Sint Maarten hiermee waarde krijgt voor jonge mensen van nu. Voor hen die in de toekomst de solidaire samenleving mogelijk zullen maken.

De lesideeën zijn geschikt voor *docenten in verschillende vakken*. Onderdelen ervan kunnen bij Handvaardigheid of Tekenen gebruikt worden; andere onderdelen bij Nederlands of Geschiedenis. Maar natuurlijk kunnen ook docenten Godsdienst/Levensbeschouwing er hun voordeel mee doen. Samenwerking tussen verschillende vaksecties zou een zinvolle manier kunnen zijn om vorm te geven aan de identiteit van de school.

De lesideeën bestaan vooral, naast het verhaal in woord en beeld, uit tips om concreet met het verhaal aan de slag te gaan. Die tips hebben betrekking op:

- ▶ verwerking van het verhaal van Martinus;
- ▶ toepassing van de inspiratie van Martinus in de eigen leefomgeving.

Hierna volgt het verhaal van Sint Maarten die leefde in de vierde eeuw na Christus. Het werkt over het algemeen het best wanneer iemand die goed kan vertellen dit verhaal met bezieling in de klas vertelt.

Bill Banning

Hoe Martinus veranderde

Martinus¹ werd rond het jaar 316 na Christus geboren in Savaria (Hongarije) als zoon van Romeinse ouders. Op jonge leeftijd werd hij soldaat in het leger van de Romeinse keizer. Als 15-jarige soldaat trok hij naar Gallië (het huidige Frankrijk). Omdat hij heel goed kon paardrijden, had hij het ver geschopt. Martinus was benoemd tot speciaal koerier van de keizer.

Ooit moest Martinus midden in de winter een belangrijke brief wegbrengen. De tocht zat er bijna op en dat was maar goed ook, want Martinus had al in geen twee dagen gegeten. En hij was stijf van de kou. De stad waar hij heen moest lag voor hem.

'Nog een uur en dan ben ik er,' dacht Martinus. Bij de poort van de stad Amiens aangekomen, zag hij een bedelaar zitten. 'Wat een rot lui,' dacht Martinus, 'ze zitten de hele dag maar te niksen en dan willen ze nog geld ook.' De poortwachter wilde Martinus al naar binnen laten, maar opeens hoorde Martinus de bedelaar roepen: 'Edele soldaat, alstublieft, hebt u wat voor mij? Ik verga van de honger en de kou.' Martinus keek de bedelaar even aan. 'Wat zou hij doen? Die bedelaar een schop verkopen en hem zeggen dat ie maar moest vertrekken?' Maar terwijl Martinus die bedelaar aankeek, gebeurde er iets gekks. Opeens werd Martinus verdrietig van binnen. Dat had ie nog nooit meegemaakt. Hij voelde hoe de koude wind zijn gezicht bijna deed bevriezen. En nu zag hij ook de bedelaar rillen van de kou. Opeens voelde Martinus medelijden met de bedelaar. Die had het óók gruwelijk koud. Daar had hij nog nooit bij stilgestaan. Voor het eerst van zijn leven kon Martinus zich inleven in een bedelaar. En zonder dat hij er erg in had, pakte hij zijn zwaard. Hij zwaaide ermee. De bedelaar kromp in elkaar van angst. 'Zou die soldaat hem vermoorden?' Maar wat er toen gebeurde, kon die bedelaar niet geloven. Ook al zag hij het voor zijn eigen ogen gebeuren. Die soldaat hakte met zijn zwaard zijn soldatenmantel middendoor.

Eén helft wierp hij naar de bedelaar.² 'Hier, pak aan, ik heb geen geld of eten bij me, maar hopelijk helpt dit tegen de kou.' De poortwachter zag dit alles en dacht bij zichzelf: 'Die koerier is gek, dat hij zijn officiële soldatenmantel kapot snijdt en weggeeft.' Maar de bedelaar was gek van blijdschap: 'Dank u wel, edele soldaat, moge God u belonen.' 'Nou, laat dat laatste maar zitten,' riep Martinus. 'Ik kom nooit in de kerk.' ▶

¹ Wij zouden Martinus tegenwoordig Maarten of Mart noemen. Martinus was genoemd naar de Romeinse oorlogsgod Mars en is dan ook niet voor niks soldaat geworden.

² Goed om te weten: omdat de helft van de mantel eigendom was van het Romeinse rijk (dus van de keizer), kon hij slechts zijn eigen helft weggeven.

Martinus pakte zijn zwaard. Hij zwaaide ermee. De bedelaar kromp in elkaar van angst. 'Zou die soldaat hem vermoorden?' Maar wat er toen gebeurde, kon die bedelaar niet geloven.

Die nacht sliep Martinus diep. In een droom verscheen Jezus, de Zoon van God, aan hem. Maar die Jezus had de halve mantel aan van de bedelaar. Woest was Martinus. Hij wilde overeind springen om Jezus te lijf te gaan. 'Hoe durft u,' riep hij, 'om die halve mantel te pikken die ik aan de bedelaar heb gegeven?' Maar Jezus glimlachte en zei: 'Beste Martinus, die bedelaar, dat was ik. Mij heb je geholpen, zonder dat je het wist. En ik wou je daarvoor bedanken. Want alles wat je voor een arm mens doet, dat doe je voor Mij, dat doe je voor God.'³ Martinus wist nu echt niet meer hoe hij het had. Hij had nooit zoveel aan zijn geloof gedaan. En nu dit...

Die droom heeft Martinus nooit vergeten. Nadat hij zijn dienstperiode in het leger had afgemaakt, besloot hij op 44-jarige leeftijd om een nieuwe invulling aan zijn leven te geven (in het jaar 360 na Christus). Hij koos niet voor macht en rijkdom, maar besloot zijn leven te wijden aan God: door als monnik te gaan leven en door de armen te helpen.

Twaalf jaar later werd hij tegen zijn zin gekozen tot bisschop van Tours. Martinus vond zich niet goed genoeg voor bisschop en verstopte zich in een ganzenhok. Maar de ganzen maakten zo'n kabaal dat Martinus gevonden werd en hij alsnog tot bisschop werd gewijd. Hij bleef 25

³ Dit is een verwijzing naar de Bijbeltekst: "Ik was naakt en gij hebt Mij gekleed." (Matteüs 25:36).

jaar bisschop en ook al was hij nu een belangrijk man, de bedelaars, armen, zieken en eenzamen bleven altijd welkom bij hem. Zijn deur stond voor iedereen open, dag en nacht. Zo was hij 25 jaar bisschop, tot hij op tachtigjarige leeftijd stierf in het jaar 397 na Christus.

Na zijn dood werd hij door iedereen geëerd. Daarom noemden ze hem Sint Martinus, de heilige Martinus. Want een heilige is iemand die héél maakt, die mensen laat merken dat ze er mogen zijn. Sinds die tijd viert men miljarden mensen zijn feest nog steeds op 11 november. Dat is de dag van zijn begrafenis, maar christenen geloven dat hij op die dag opnieuw geboren werd in de hemel.

EXTRA

Al gauw na zijn dood kwam de verering op gang en in de 7de eeuw werd er een nieuwe kerk, een basiliek aan hem gewijd. In zijn nog bestaande graf liggen slechts een stuk schedeldak en een bot van zijn arm, de overige botten werden verkocht ter verering als relikwie (onder meer in de Domkerk van Utrecht). Mogelijk is de rest bij plunderingen verloren gegaan. In Frankrijk en ook in Nederland zijn veel kerken naar Sint Maarten genoemd, maar ook scholen.

1 Verwerking van het verhaal van Martinus

Korte actualisatie-vraag: hoe ziet het voetbalshirt van FC Utrecht er uit en waarom?⁴ Laat de leerlingen het antwoord, als ze het niet weten, opzoeken op internet. Het verhaal kan op de volgende wijzen verwerkt worden:

A Hoe Martinus verandert in de loop van zijn leven?

(toneel)spel

Bewerk het verhaal van Martinus tot een toneelspel voor vier personen en een verteller.

- M** = Martinus
- B** = Bedelaar
- P** = Poortwachter
- J** = Jezus

De overige tekst wordt door een verteller gelezen.

Dit spel kan met de videocamera gefilmd worden. De verschillende scènes kunnen vervolgens gemonteerd en afgespeeld worden op een centrale plek, waar ook de onderstaande zaken tentoongesteld kunnen worden.

B Creatieve, praktische verwerking

Op verschillende stukken hout kan met branders het verhaal van Martinus uitgebeeld worden; de afbeelding kan met stift of carbonpapier op hout gezet worden (desgewenst kan het ook op dik papier getekend/geschilderd worden uiteraard; eventueel als stripverhaal). Verschillende leerlingen kunnen aan verschillende afbeeldingen werken. Van al deze bewerkte stukken hout (of tekeningen) kan – tegen een in het oog springende wand – een mooie tentoonstelling gemaakt worden.

- ▶ Martinus op zijn paard als Romeins soldaat.
- ▶ De bedelaar bij de poort.
- ▶ Martinus te paard die zijn mantel doormidden hakt met zijn zwaard.
- ▶ Martinus die een verschijning krijgt van Jezus met de mantel.
- ▶ Martinus die zich laat wijden tot bisschop.
- ▶ Het huis van Martinus met de open deuren voor armen en zieken.

- ▶ Martinus die sterft en duizenden mensen nemen afscheid.
- ▶ Het graf van Sint Maarten.
- ▶ Of naar eigen inzicht.

Leerlingen die liever met de PC werken kunnen bovenstaande opdracht ook maken met behulp van bijvoorbeeld PowerPoint. Bij de tentoonstellingswand zou dan een PC kunnen staan met een constant draaiende 'film' van beelden van de PowerPoint.

⁴ Het voetbalshirt is half rood, half wit, dwarsgestreept. Dat komt zo. Sint Maarten is beschermheilige van de stad Utrecht. Het wapen van die stad (een rood-wit schild) verwijst naar de rode kleur van de mantel en de witte kleur van de soldatenrok van Martinus, die tevoorschijn kwam toen hij de helft van zijn mantel had afgestaan aan een bedelaar.

2 Toepassing van de inspiratie van Martinus in de eigen leefomgeving

Kernvraag: hoe kun je in je eigen omgeving een Martinus voor iemand zijn?

- ▶ Inventariseer alle ideeën.
- ▶ Maak een plan van aanpak om het idee uit te werken.
- ▶ Maak werk van het idee: breng je goede idee in de praktijk.
- ▶ Breng verslag uit in je klas, in woord en of beeld.
- ▶ Evaluatie: hoe voelde het om even een Martinus te zijn?

Voorgaande opdrachten zijn sterk praktisch van aard. Hieronder volgen verwerkingsmogelijkheden die meer cognitief van aard zijn. Overigens is een combinatie natuurlijk ook goed mogelijk: de leerlingen kunnen dan kiezen uit de verschillende mogelijkheden.

1 Scharnierpunten

Het verhaal van Martinus bevat vier scharnierpunten, daar draait het verhaal letterlijk om. Deze scharnieren hebben te maken met de volgende zaken:

A Voelen B Denken C Handelen = doen D Geloven

Een scharnier geeft aan dat er in de stand van zaken iets verandert.

- ▶ Overleg en noteer in tweetallen waar die scharnierpunten zich in dit verhaal bevinden en waarom hier sprake is van een verandering. Geef daarbij de juiste citaten uit de tekst met uitleg erbij aan.
- ▶ Zoek naar mensen waar soortgelijke scharnierpunten gewerkt hebben. En leg uit hoe dat in zijn werk ging. En welke effecten dat had op hun leven en op de samenleving. Tips: *Moeder Theresa, Rosa Parks, Dominee Martin Luther King, Prins Siddharta, Franciscus van Assisi, maar je kunt ongetwijfeld ook minder bekende namen uitwerken.*
- ▶ Heb je ooit in je eigen leven gemerkt dat je anders bent gaan voelen, denken en/handelen? En zo ja, waar kwam dat door en hoe ging dat bij jou in zijn werk? En hoe kijk je hier nu op terug?

Als je bij jezelf niet zo'n scharnierpunt herkent, ken je dan mensen in je omgeving waarbij iets ingrijpend is veranderd? En zo ja, waardoor is dat gekomen en welke invloed oefent dat op hun leven uit?

Bij bovenstaande vragen kun je aan van alles en nog wat denken: *een scheiding, een overlijden, iemand die je diep teleurstelt of juist omgekeerd; iemand die je boven verwachting blijkt te kunnen vertrouwen; een negatieve of juist heel positieve ervaring.*

2 Wetenswaardigheden (etymologische samenhangen)

Het verhaal van Sint Martinus heeft vele sporen achtergelaten in onze cultuur. Wie door Frankrijk gereisd heeft, weet dat vele plaatsen en kerken naar Saint Martin genoemd zijn. En hoeveel mensen zijn niet genoemd naar Martinus: Maarten, Martin, Mart, Tinus, Tinie, Martina, Martine, Maartje, Tiny, Tina, wie weet er nog meer? Zelfs een *Nederlandse voetbalclub* heeft een shirt dat naar Sint Maarten verwijst, welke club is dat en waarom?

Hieronder drie begrippen en een uitdrukking die je misschien nog nooit met Sint Maarten in verband hebt gebracht. Ga in tweetallen op zoek naar de link met Martinus.

- A Mantelzorg**
- B Kapel & Kapelaan (= hulppastoor)**
- C Palliatieve zorg**
- D Kind onder den mantel**

ANTWOORDEN

A Mantelzorg

Het begrip mantelzorg is oorspronkelijk afkomstig van Martinus (al heeft het begrip nog veel oudere wortels, zie d.). Mantelzorg is letterlijk voor iemand zorgen door hem/haar je mantel te geven, bijvoorbeeld tegen de kou. Figuurlijk betekent mantelzorg liefdevol zorgen voor iemand die hulp nodig heeft. Een moderne omschrijving van mantelzorg luidt:

Mantelzorgers zorgen langdurig en onbetaald voor een zieke partner of ouder(s), kind, vriend of kennis. U bent mantelzorger als u meer dan acht uur per week, intensief en langer dan drie maanden, voor een naaste zorgt. In Nederland zijn er ongeveer 2,6 miljoen mantelzorgers. [Bron: www.zilverenkruis.nl].

B Kapel & Kapelaan

Waarschijnlijk weet je ook wel wat een kapel is en misschien ook wat een kapelaan is. Die woorden komen van de mantel van Martinus. In het Latijn is mantel cappa. Zijn mantel werd een reliek/relikwie, dat in het drukbezochte Tours in een gebedshuis werd bewaard. Dit gebedshuis kreeg de naam van het voornaamste voorwerp, namelijk de mantel = cappa, en werd daarom: capella = kapel genoemd. Sinds 1201-1250 in het Nederlands vanuit het middeleeuwse Latijn. De bewaker van dit gebedshuis werd de cappelanus

genoemd (de capelaen, de kapelaan, later in de betekenis van de hulppastoor). Ook sinds 1201-1250 in het Nederlands vanuit het middeleeuwse Latijn. Dus alle hulppastors doen er goed aan een voorbeeld te nemen aan Martinus.

C Palliatieve zorg

Een ander woord voor mantel in het Latijn is pallium en van dit woord is de term palliatieve zorg afgeleid: de zorg ter verlichting van de pijn bij stervende mensen (sinds 1824 in onze Nederlandse taal vanuit het Frans en dat is weer afkomstig uit het middeleeuwse Latijn). Je omgeeft ernstig zieke mensen dan met liefdevolle aandacht als een warme mantel, zoals Martinus de bedelaar letterlijk en figuurlijk zijn mantel gaf. Wie weet ken je wel een hospice bij je in de buurt. Het huis van Martinus was in feite ook een hospice, een opvanghuis waar iedereen met liefde werd ontvangen.

Kort samengevat komen mantelzorg en palliatieve zorg hier op neer: mensen bekleden met menswaardigheid! ⁵ En dat is de kern van het Katholiek Sociaal Denken (KSD).

D Kind onder den mantel

Wellicht onder invloed van het verhaal uit Genesis (zie achtergrondinfo 1) en het verhaal van Sint Maarten is in de Middeleeuwen een speciaal gebruik ontstaan waarmee bastaardkinderen (op zich een schande, een beetje te vergelijken met de kinderen van NSB'ers na de oorlog) toch officieel erkend en daarmee in hun menselijke waardigheid gekend werden: een bastaardkind (wat een rotwoord) werd in de Middeleeuwen bij het huwelijk onder de linker slip van haar mantel gehouden waarmee het kind werd geëcht, dat wil zeggen, erkend binnen het kersverse huwelijk (het werd erkend als een 'echt' eigen kind binnen dat huwelijk).

⁵ In de zorg is dit momenteel een belangrijk thema: hoe houden we te midden van alle technische apparatuur de menselijkheid in het vizier? Zie het boek 'Menslievende zorg. Een ethische kijk op professionaliteit' van prof. dr. Annelies van Heijst (2005/2011).

3 Gespreksthema: menswaardigheid in een hoogwaardig technologisch ziekenhuis

Hieronder twee citaten uit een wetenschappelijk boek over hoe de menselijkheid in een modern, sterk technisch ingericht ziekenhuis soms op het spel staat (Uit: *Menslievende zorg*, p. 133-134). De schrijver heeft zelf aan den lijve ondervonden hoe kil 'zorg' kan zijn. Oordeel zelf, lees bron 1 en bron 2.

Achtergrondinfo 1

Met de mantel der liefde bedekken

Ten eerste is het woord mantel zelf uit het middeleeuwse Latijn afkomstig (1220-1240): het betekende oorspronkelijk servet, tafellaken, beddenlaken en ook mantel. In het Oude Testament komt al een uitdrukking voor met 'mantel', namelijk: met de mantel der liefde bedekken. Dit had betrekking op de twee zonen van Noach, Sem en Jafeth, die hun vader die dronken naakt lag te slapen, met een mantel bedekten (Genesis 9: 23).

Achtergrondinfo 2

Een genezende aanraking: vertrouwen inboezemen (Marcus 5: 24-34)

Een andere Bijbelse oorsprong die wellicht meespeelt, is het verhaal van een vrouw die door Jezus genezen werd. Deze vrouw was al twaalf jaar ernstig ziek vanwege bloedvloeelingen, en hoe meer ze naar dokters ging, des te zieker ze werd. Toen Jezus voorbijkwam, dacht deze vrouw: Als ik nou de slijp van zijn gewaad (mantel) zou aanraken, dan zou ik al genezen. En ja, ze raakte Jezus aan en ze voelde terstond dat ze genas.

Dit lijkt een raar verhaal, een of ander zogenaamd wondertje, maar het zou wel eens kunnen getuigen van een diepe psychologische werkelijkheid. De vrouw die aan bloedvloeelingen leed was volgens de Joodse wet onrein. En daardoor mocht zij – onder geen enkel beding en op zware straf – geen enkele man aanraken: zij was, zouden de Hindoes zeggen, een onaanraakbare. Wie weet waar die bloedvloeelingen vandaan kwamen?

Een mogelijke theorie die de bekende Franse psycholoog Françoise Dolto inbrengt is de volgende. De bloedvloeelingen zouden wel eens psychosomatisch van aard kunnen zijn: een lichamelijk probleem door haar geest veroorzaakt. Wellicht was ze om de een of andere reden bang van mannen en kon zij mannen zo van haar af houden; ze mochten haar immers niet aanraken. Maar tegelijkertijd werd zij zo nog zieker en eenzamer. Toen ze Jezus ontmoette, ontmoette ze een man voor wie ze niet bang was. Deze man boezemde haar op een onvoorstelbare wijze een diep vertrouwen in. Door dit vertrouwen overwon ze haar angst en durfde ze zelfs de Joodse wet te overtreden. Ze raakte Jezus aan en werd daarmee verlost van haar angst voor mannen: zo werd de slijp van de mantel van Jezus een mantel der liefde.

Deze mantel staat symbool voor de liefde die mensen elkaar kunnen schenken.

Denkopdrachten

- ▶ Welke rol speelt vertrouwen in jouw leven?
- ▶ Herken je iets van dit verhaal in jouw leven of in het leven van mensen om je heen? Gekwetst vertrouwen en het herstellen van vertrouwen?

Bron 1

"Een vrouw met een kwaadaardige tumor aan de voet moest een diagnostisch onderzoek naar de lymfevaten ondergaan. Zij zou misschien nooit meer goed kunnen lopen, laat staan hardlopen waar ze zo van hield. De radiologisch assistenten die haar lymfevaten moesten vastleggen op beeldschermen, keuvelden samen over sport. Voor de patiënt was dat gespreksonderwerp een harde confrontatie met haar eigen lichamelijke beperking en haar angst. Af en toe werd ze omgedraaid als dat voor de foto's nodig was en kreeg ze een instructie. Verder werd er niet tot of met haar gesproken. Getergd kwam ze naar buiten: 'Het is toevallig wel mijn lichaam waar ze naar zitten te kijken; ik ben geen runderlap!' De assistenten concentreerden zich op het zorgproduct dat ze moesten leveren, namelijk de lymfevaten op een foto zetten. Ze leken zich er niet van bewust dat ze met heel hun doen en laten een intermenselijk 'bijproduct' tot stand brachten. Omdat ze met elkaar praatten alsof er niemand bij aanwezig was, voelde de zieke zich een nietswaardig voorwerp in de ruimte. Dat ze nou net over sport praatten, maakte het bovendien voor deze zieke extra pijnlijk. In slechts drie kwartier werd zo haar lijden verergerd, binnen een technisch geslaagde diagnostische interventie."

Bron 2

"Een ander voorbeeld geeft Annemarie Mol. Een verpleegkundige instrueerde een vrouw met pas ontdekte diabetes hoe ze zelf bloed kon prikken om het suikergehalte te bepalen. Niet in de vingertop maar aan de zijkant, aldus de verpleegkundige, want als je later blind wordt, heb je die vingertoppen nog hard nodig. De patiënte: 'Ik was er nog niet eens aan gewend dat ik diabetes had, en dan begint ze over blind worden. Ik schrok me het apezuur.'"

Bron 3

"Zowel de radiologisch assistenten bij de vrouw met kanker als de verpleegkundige bij de diabetespatiënt was gefocust op de uiterlijke kant van enkel hún interventie. Ze deden 'hun ding' en verloren het grotere geheel uit het oog. Ze vergaten dat hun zorgverrichtingen moeten bijdragen aan het welbevinden van steeds opnieuw deze zieke met wie ze aan het omgaan waren. Door die

functionalistische houding en onpersoonlijke benadering richtten ze onbedoeld – maar daarom niet minder erg – iets aan bij degene die ze probeerden te helpen. Er blijkt niet veel nodig om iemand die het toch al niet best maakt, gevoelig te raken. Gelukkig is ook het tegendeel waar. Zorgverleners hoeven geen dagen uit te trekken om zorgzaamheid ten toon te spreiden en iemand het gevoel te geven dat hij of zij méér is dan een ziek onderdeel. Soms kan een begrijpend woord of een knipoog volstaan."

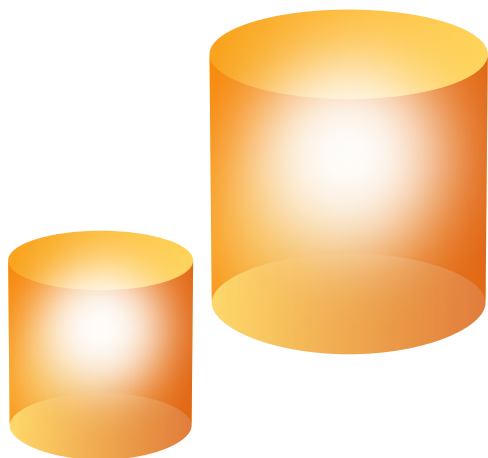
Denkopdrachten

- A Ken je zelf iemand die ooit in een ziekenhuis heeft gelegen? Weet je hoe die persoon dit beleefd heeft?
- B In bovenstaand verhaal komen twee 'zaken'/'benaderingswijzen' met elkaar in conflict. Geef aan welke twee dat zijn en waarom ze met elkaar in conflict komen. Tip: denk aan 'care' en 'cure'.⁶
- C Bedenk een oplossing die voor alle partijen beter uitpakt in een modern ziekenhuis (anders gezegd: hoe solidariteit vorm krijgt in een modern ziekenhuis). Geef duidelijk aan waarom dit voor de betrokken partijen beter uitpakt. Bij het eerste citaat zijn de betrokken partijen: de radiologisch assistenten & de vrouw met kanker. Bij het tweede citaat zijn de betrokken partijen: de verpleegkundige & de vrouw met diabetes.
- D Vergelijk je eigen antwoorden bij b. en c. met het onderstaande citaat (bron 3) van Prof. dr. Annelies van Heijst. In welke mate is er sprake van overeenkomsten dan wel verschillen? Kun je ook aangeven waarom dat zo is?

⁶ Oorspronkelijk stammen zowel CARE als CURE af van dezelfde woordstam. In de loop van de westerse geschiedenis zijn ze uit elkaar gegroeid. De kunst is het om CURE met CARE te verbinden en CARE met CURE.

WEEK VAN HET KATHOLIEK ONDERWIJS
9 T/M 13 NOVEMBER 2015

www.nksr.nl

WEEK VAN HET KATHOLIEK ONDERWIJS

DOET U MEE?

Kiezen voor elkaar

We zijn erg benieuwd wat 'kiezen voor elkaar' voor goed onderwijs betekent.

Maak een kort verhaal of filmpje en wordt deel van de estafette in de Week van het katholiek onderwijs.

Mail naar info@nksr.nl of kijk op www.nksr.nl

Colofon

Auteur Dr. Bill W.J.M. Banning

Redactie en productie Nico Dullemans,
Edith van Kuijck, Gerrit-Jan Meulenbeld

Grafisch Ontwerp Impulsar communicatie design

Druk Oranje van Loon Drukkers

Deze uitgave is tot stand gekomen onder
auspiciën van de Nederlandse Katholieke
Schoolraad

Imprimatur + Mgr. Jan Hendriks